

УПОВНОВАЖЕНИЙ
Верховної Ради України з прав людини

вул. Інститутська, 21/8, м. Київ, 01008, тел. (044) 298-70-33 E-mail: hotline@ombudsman.gov.ua

Міністерство юстиції України

**Офіс Генерального прокурора
(до відома)**

ПОДАННЯ

Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини

*(згідно з частиною третьою статті 15 Закону України «Про Уповноваженого
Верховної Ради України з прав людини»)*

Статтею 3 Конституції України визначено, що людина, її життя і здоров'я є найвищою соціальною цінністю.

Права і свободи людини і громадянина закріплено у Розділі II Конституції України та, відповідно до статті 22 Основного Закону України, не є вичерпними, гарантуються і не можуть бути скасовані.

Згідно зі статтею 101 Конституції України Уповноважений Верховної Ради України з прав людини здійснює парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина, метою якого є:

захист прав і свобод людини і громадянина, проголошених Конституцією України, законами України та міжнародними договорами України;

додержання та повага до прав і свобод людини і громадянина у відносинах, що виникають між юридичними особами публічного та приватного права, а також фізичними особами, які перебувають на території України, у випадках, передбачених окремим законом;

запобігання порушенням прав і свобод людини і громадянина або сприяння їх поновленню;

сприяння приведенню законодавства України про права і свободи людини і громадянина у відповідність до Конституції України, міжнародних стандартів у цій сфері.

Мною, у зв'язку із здійсненням на підставі статей 13 та 19¹ Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини», парламентського контролю за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина та захисту прав кожного на території України,

виконанням функцій національного превентивного механізму (далі – НПМ) відповідно до Факультативного протоколу до Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання виявлено грубі порушення прав людини на захист від катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання у діяльності державної установи «Божковська виправна колонія № 16» (далі – ВК, колонія, установа), у якій на час відвідування НПМ утримувались 319 засуджених.

Статтею 5 Загальної декларації прав людини, статтею 3 Декларації про захист усіх осіб від катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання, статтею 7 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, статтею 2 Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання, статтею 28 Конституції України визначено, що ніхто не повинен зазнавати тортур, або жорстокого, нелюдського, або такого, що принижує його гідність, поводження і покарання.

Передбачено, що жодні виключні обставини, якими б вони не були, стан війни чи загроза війни, внутрішня політична нестабільність чи будь-який інший надзвичайний стан не можуть бути виправданням катувань чи інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання.

Згідно з положеннями частини 3 статті 50 Кримінального кодексу України покарання не має на меті завдати фізичних страждань або принизити людську гідність.

Частиною 1 статті 8 Кримінально-виконавчого кодексу України (далі – КВК України) серед основних прав засуджених визначено право на гуманне ставлення до них та на повагу їх людської гідності; засуджені не повинні підлягати жорстокому, нелюдському або такому, що принижує їх гідність, поводженню.

Під час здійснення 22.06.2023 року відвідування установи, для виконання функцій національного превентивного механізму, від засуджених надходили численні скарги про застосування фізичної сили з боку персоналу установи відразу після прибуття. Засуджені неодноразово наголошували групі НПМ на тому, що 23.02.2022 за таких обставин від отриманих травм помер засуджений [REDACTED], причиною смерті якого, згідно лікарського свідчення про смерть, є травма голови, тулубу, кінцівок.

Проте, незважаючи на смерть засудженого в 2022 році, практика застосування фізичної сили з боку персоналу установи не припинялась до недавнього часу.

Крім того, застосування катування та жорстокого поводження до засуджених набуло буденного характеру та застосовувалось до всіх без виключення засуджених, які прибували в устанovu.

Так, згідно інформації, отриманої під час конфіденційного спілкування із засудженими, після прибуття в колонію на контрольно-пропускному пункті з пропуску транспортних засобів кожному новоприбулому засудженому пропонувалось здійснити прибирання території. До засуджених, які відмовлялись від прибирання території, безпідставно застосовувалась фізична сила.

З метою впливу на поведінку до засуджених застосовуються методи залякування. До групи НПМ надійшли скарги від засуджених, що з боку адміністрації установи відбувається систематичне вимагання коштів на проведення ремонтних робіт, закупівлю будівельних матеріалів або канцелярських приладь. У разі відмови створюються неналежні умови перебування, а в деяких випадках засуджені за вказівкою адміністрації піддаються сексуальному насильству з боку інших засуджених, які допомагають адміністрації впливати на утримуваних осіб.

Зі слів засуджених, на їх звернення до адміністрації установи (начальник ВК Бурмас О.О., перший заступник начальника ВК Артеменко О.М., начальник відділення соціально-психологічної служби Марченко М.В.) ніякого реагування не було, а навпаки, працівники установи погрожували засудженим розповсюдити вищезазначену інформацію серед інших засуджених.

Також, зі слів засуджених, встановлено, що деякі з них регулярно переводять кошти на різні банківські картки службових осіб установи або їх знайомих. Найбільше відомостей про такі дії надійшло стосовно начальника відділення соціально-психологічної служби Марченка М.В.

Окрім цього, засуджені зазначали проте, що змушують платити кошти за підготовку позитивних матеріалів про можливість застосування умовно-дострокового звільнення (у 2023 році під час розгляду питання про можливість застосування умовно-дострокового звільнення підпадало 88 осіб, проте лише 9 засуджених було звільнено умовно-достроково).

Частиною 1 статті 115 КВК України, правилом 10 Мінімальних стандартних правил поводження з в'язнями та пунктом 18.1 Європейських пенітенціарних правил передбачено, що норма жилої площі на одного засудженого не може бути менше 4 м².

На момент відвідування відділення соціально-психологічної служби № 1 у житловому приміщенні № 6 проживало 17 осіб, у той час, як площа спального приміщення складала 56,7 м² та розрахована на проживання у ньому 14 осіб (на час відвідування фактична площа на одного засудженого складала 3,33 м²).

У житловому приміщенні № 4 проживало 8 осіб, у той час, як площа спального приміщення складала 24 м² та розрахована на проживання у ньому 6 осіб (на час відвідування фактична площа на одного засудженого 3 м²).

Окрім цього, у спальному приміщенні дільниці карантину, діагностики та розподілу (далі – КДІР) встановлено 20 ліжок. Площа вказаного спального приміщення становить 59,6 м² та розрахована на одночасне тримання 14 осіб. Під час вивчення службової документації встановлено, що у вказаному спальному

приміщенні в період з 12 по 14 червня 2023 року одночасно утримувались 22 засуджених.

Також порушення норми площі на одну особу були зафіксовані в ДІЗО (ПКТ), а саме в камерах № 3 та № 4.

Довідково: замірювання площі у камерних приміщеннях здійснювалося з використанням сертифікованого далекоміру «Bosch PLR 25».

У пункті 13 сьомої загальної доповіді [СРТ/Inf(97) 10] Європейського комітету з питань запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню (далі – КЗК) зазначено, що проблема із переповненими житловими приміщеннями призводить до негігієнічних умов, постійної відсутності приватності, перезавантаження медичних служб та інфраструктури установи і тому потребує виправлення.

Окрім цього, така ситуація виступає приводом до подання чергових заяв проти України до Європейського суду з прав людини.

Так у справах «Яковенко проти України» (Yakovenko v. Ukraine) (заява № 15825/06 від 26.04.2006) та «Кулік проти України» (Kulik v. Ukraine) (заява № 34515/04 від 04.09.2004), зазначено неналежні умови утримування в місцях несвободи, а саме недостача площі у житлових приміщеннях.

За цих підстав, Європейський суд з прав людини постановив, що у зв'язку з матеріально-побутовими умовами порушено статтю 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та призначено виплати значних сум коштів в якості моральної компенсації.

Незважаючи на рекомендації, надані за результатами попереднього відвідування, в установі й надалі порушуються вимоги статті 115 КВК України, правила 13 Мінімальних стандартних правил поводження з в'язнями (далі – Мінімальні стандартні правила) та пункту 18.1 Європейських пенітенціарних правил (Рекомендація № R (2006)2 Комітету Міністрів держав-учасниць) (далі – ЄПП), оскільки у спальних приміщеннях дільниці КДІР засудженим, які прибули до установи, не видавалися чисті постільні речі. Групою НППМ зафіксовано відсутність наволочок на подушках, недостатню кількість простирадл, а наявні простирадла перебували у брудному стані.

Оскільки в приміщенні дільниці КДІР проводяться ремонтні роботи, засуджені змушені користуватися туалетом в умовах, що не відповідають правилам санітарії та гігієни (яма, яка розміщена біля дільниці, без жодних перегородок).

Як пояснили представники адміністрації колонії, засуджених, за вимогою, виводять до санітарного вузла, який розміщений на території промислової зони установи. Однак, під час конфіденційного спілкування із засудженими встановлено, що зазначена інформація не відповідає дійсності. Крім того, для підтвердження даної інформації було запропоновано переглянути відео з камер спостереження на міжзонному КПП та виявлено, що у порушення вимог Порядку використання технічних засобів нагляду і контролю у виправних та виховних колоніях Державної кримінально-виконавчої служби України, затвердженого

наказом Міністерства юстиції України від 26.06.2018 № 2025/5, відсутня відеоінформація через непрацездатність жорсткого диску.

Також у відділені соціально-психологічної служби № 1 у житлових приміщеннях відсутня циркуляція повітря, туалет перебуває у незадовільному санітарному стані.

Прогулянкові дворики ДІЗО (ПКТ) вкриті пліснявою, потребують проведення ремонтних робіт та не обладнанні достатнім укриттям від атмосферних опадів, що не відповідає пункту 48 другої загальної доповіді Європейського комітету з питань запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню [СРТ/Inf (92) 3].

Також встановлено надмірну заграбованість вікон у деяких камерах сектора ДІЗО (ПКТ). Так, у камері № 4 недостатньо природного освітлення, тому постійно увімкнено загальне освітлення.

На час відвідування показник загального освітлення склав 19,5 люкс при тому, що згідно додатку Ж «Нормативні показники освітлення приміщень житлових будівель», ДБН В.2.5-28:2018 «Природне і штучне освітлення», затвердженого наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України 03.10.2018 № 264, освітленість робочих поверхонь спальних, житлових кімнат при загальному освітленні має складати 150 люкс.

Довідково: замірювання загального освітлення здійснювалося з використанням сертифікованого люксометра «Benetech Digital Lux Meter GM 1010».

Камерні приміщення ДІЗО (ПКТ) не придатні для перебування в них засуджених. Незважаючи на наявність примусової вентиляції у камерах спостерігається підвищена вологість, у результаті чого постільні речі вологі, у приміщенні стійкий неприємний запах.

Окрім цього, ліжка у камерах ДІЗО (ПКТ) розташовуються на висоті 1 метр та 25 сантиметрів та мають пристрої для фіксації до стін, що створює умови для можливих зловживань з боку адміністрації установи.

Відповідно до Порядку організації надання засудженим доступу до глобальної мережі Інтернет, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 19 жовтня 2017 року № 3233/5 (далі – Порядок), засудженим надається послуга доступу до Інтернету, користування засобами IP-телефонії та використання засобів відеозв'язку через Інтернет.

Під час відвідування установи від засуджених надходили численні скарги щодо неможливості користування послугами доступу до Інтернету у відділеннях соціально-психологічної служби.

Незважаючи на наявність в установі інтернет-класу з 2 обладнаними робочими місцями для користування послугами доступу до мережі Інтернет, засуджені не володіють інформацією про можливість користування такою послугою.

Зазначене підтверджується також тим, що згідно інформації, наданої адміністрацією установи, протягом 2023 року послугою доступу до Інтернету засуджені скористались лише один раз.

Згідно інформації, наданої у липні поточного року Департаментом з питань виконання кримінальних покарань Міністерства юстиції України, протягом 2023 року послугою доступу до мережі Інтернет скористався 41 засуджений, що не відповідає інформації наданої адміністрацією установи.

Окрім цього, Департаментом з питань виконання кримінальних покарань Міністерства юстиції України надано інформацію про те, що у 2022-2023 роках засудженими установи було направлено 167 звернень до органів державної влади та громадських організацій, в тому числі 29 онлайн. Зазначена інформація є сумнівною з огляду на те, що у 2022-2023 роках у журналі реєстрації логінів та паролів поштових скриньок засуджених не було зареєстровано жодної електронної адреси.

У дільниці КДіР установи порушуються вимоги Правил пожежної безпеки в Україні, затверджених наказом Міністерства внутрішніх справ України від 30.12.2014 № 1417. Зокрема, розетки, якими користуються засуджені, перебувають у незадовільному технічному стані, електродроти оголені, з'єднання жил проводів здійснено без ізоляції, що може призвести до ураження ув'язнених електричним струмом та становить загрозу для життя та здоров'я утримуваних осіб та персоналу установи.

В установі встановлено факти трудової експлуатації засуджених, коли за відпрацьовані дні виплачується заробітна плата у розмірі від 10 до 50 грн на місяць, а у разі відмови від роботи - на засуджених здійснюється психологічний тиск з боку інших засуджених та адміністрації.

Зокрема, середня заробітна плата, яка нараховується засудженим, працевлаштованим на виробничих майстернях, в 2023 році складає: за січень – 1621 грн, за лютий – 217,45 грн, за березень – 69,76 грн, за квітень – 142,64 грн, за травень – 806,25 грн.

Під час відвідування гуртожитку соціально-психологічної служби № 1 було встановлено відсутності кімнати для виховної роботи, що порушує розділ 23 Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 28.08.2018 № 2823/5.

Така ситуація призводить до того, що засуджені позбавлені можливості отримувати інформацію та займатися різнобічною діяльністю в установі.

На підставі викладеного, з метою усунення виявлених порушень прав і свобод людини і громадянина, обумовлених діями або бездіяльністю персоналу установи, а також приймаючи до уваги те, що:

відповідно до підпункту 2⁷ пункту 3 Положення про Міністерство юстиції України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 2 липня 2014 № 228, Міністерство юстиції України забезпечує контроль за дотриманням прав людини і громадянина, вимог законодавства щодо виконання

і відбування кримінальних покарань, реалізацією законних прав та інтересів засуджених та узятих під варту осіб,

керуючись статтею 101 Конституції України, статтями 13, 15, 16, 22 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини»,

ВИМАГАЮ:

1. Розглянути подання та вжити заходів, спрямованих на усунення порушень, виявлених у державній установі «Божковська виправна колонія № 16», зокрема:

1.1. Вжити організаційно-практичних заходів щодо неухильного дотримання права засуджених на гуманне ставлення, повагу їх людської гідності та не припустимості застосування фізичної сили до засуджених з боку працівників установи відразу після прибуття;

1.2. За фактами вимагання коштів від засуджених з боку адміністрації установи ініціювати проведення службових розслідувань, результати яких, у разі підтвердження, направити для реагування до Державного бюро розслідувань;

1.3. Усунути порушення та забезпечити дотримання встановленої норми площі з розрахунку на одного засудженого згідно вимогам частини 1 статті 115 КВК;

1.4. Вжити заходів щодо забезпечення матеріально-побутовими умовами у спальних приміщеннях КДІР, камерах ДІЗО (ПКТ) та відділень соціально-психологічної служби відповідно до КВК України, ЄПП та Мінімальних стандартних правил;

1.5. Організувати проведення ремонтних робіт у прогулянкових двориках ДІЗО (ПКТ);

1.6. Забезпечити належний доступу до природнього світла у камерах ДІЗО (ПКТ);

1.7. Провести серед засуджених комплекс роз'яснювальних заходів щодо доступу до глобальної мережі Інтернет та створити умови для реалізації такої можливості;

1.8. Встановити причину розбіжностей в інформації про кількість засуджених, які скористались послугою доступу до мережі Інтернет та вирішити питання відповідальності осіб з вини яких відбулось викривлення такої інформації;

1.9. Усунути порушення та забезпечити постійне дотримання вимог Правил пожежної безпеки в Україні, затверджених наказом Міністерства внутрішніх справ України від 30.12.2014 № 1417;

1.10. За усіма фактами трудової експлуатації засуджених ініціювати проведення службових розслідувань, результати яких, у разі підтвердження, направити для реагування до Державного бюро розслідувань;

1.11. У відділені соціально-психологічної служби № 1 облаштувати кімнату для виховної роботи відповідно вимог розділу 23 Правил внутрішнього

розпорядку установ виконання покарань, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 28.08.2018 № 2823/5.

1.12. Провести службове розслідування за фактом неналежного виконання службових обов'язків працівниками, відповідальними за контроль та належне обслуговування системи відеофіксації. У подальшому забезпечити належний технічний стан системи відеоспостереження та збереження відео матеріалів з камер спостереження установи на жорсткому диску сервера.

2. У спосіб, передбачений чинним законодавством, вжити заходів щодо притягнення винних службових осіб до відповідальності.

Про результати розгляду подання та вжиті заходи у місячний строк повідомити Уповноваженого.

Звертаю увагу, що відмова органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності, їх посадових і службових осіб від співпраці, а також умисне приховування або надання неправдивих даних, будь-яке незаконне втручання в діяльності Уповноваженого з метою протидії передбачають відповідальність згідно з чинним законодавством.

Додаток: звіт за результатами відвідування державної установи «Божковська виправна колонія № 16» на 16 арк. в 1 прим.

**Уповноважений Верховної Ради
України з прав людини**

Дмитро ЛУБІНЕЦЬ

Потапович Павло, Зозулюк Дмитро (050)-967-95-51

